

5. Закон Республики Казахстан. Об образовании // Казахстанская правда. – 2007, август – 15.
6. Денсаулық. - Здравоохранение Казахстана / Ред.колл: Ж.А. Доскалиев, А.Т. Айдарханов, А.А. Аканов и др. - Алматы, 2001. – 432 с.
7. Личко А.Е. Патохарактерологический диагностический опросник для подростков и опыт его практического использования. – М.: НИИПП им. Бехтерева, 1996. – 96 с.
8. Опросник склонности к отклоняющемуся поведению (шкала Ю.В. Попова – Н.Я. Иванова) // <http://psihu.net/library/file1046>.
9. Методика диагностики уровня агрессивности Басса-Дарки // http://azps.ru/tests/tests_agression.html.

Еркинова З.А., академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, педагогикалық факультет, МДОЖТ-62, магистрант
(*Научный руководитель — п.э.к., доцент Маженова Р.Б.*)

ЗАМАНАУИ БІЛІМ БЕРУ: МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДАҒЫ ҮШТІЛДІЛІК

Қазақстан Республикасының білім туралы Заңында «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы азаматтық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға, дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» - деп атап көрсетілген. Сонымен қатар, 14 желтоқсан 2012 жылғы Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауында: «Қазақстан бүкіл әлемде халқы үш тілді пайдаланатын жоғары білімді ел ретінде танылуға тиіс. Бұлар: қазақ тілі - мемлекеттік тіл, орыс тілі - ұлтаралық қатынас тілі және ағылшын тілі - жаһандық экономикаға ойдағыдай кірігу тілі. Біз балаларымыз қазақ тілімен қатар орыс және ағылшын тілдерін де белсенді меңгеру үшін жағдай жасауға шаралар қабылдап жатырмыз. Үштілдік мемлекеттік деңгейде ынталандырылуы керек» деп айтылғандай, қазіргі қоғам мәселелерінің бірі тек қана экономикалық жағдайға бейімделген тұлғаны тәрбиелеу емес, сонымен бірге нақты заманға лайық белсенді жеке тұлғаны қалыптастыру. Қазақстан әлемдік қауымдастыққа екпіндеп басып келеді және өзінің алдына жоғары даму мақсатын қояды. Әлем барынша әртүрлі және көптілді болып келеді, және көптеген балалар бір тілден артық тіл қолданатын ортаға түседі. Уақыт талабына сай, саясы тар мақсаттағы сапалы білім емес, шет тілдерді үйренуге дәл осындай қырынан қарау керек. Балаларды қазіргі замандағы оқыту барысында, мәселелердің бірі әсіресе шетел тілін меңгеру болып табылады [1].

Ағылшын тілін ерте жастан оқытудың мақсаты – мектеп жасына дейінгі балалардың ағылшын тілінде қарым - қатынас жасай алу негіздерін меңгеруі болып табылады. Ерте жастан ағылшын тілін оқыту сәбилердің коммуникативті даму біліктілігін арттырады, қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді, бірден көп тілдерде сөйлеуге мүмкіндік алады. Ал, әлемдік тіл ретінде бейресми түрде орныққан ағылшын тілін меңгеру ұлттың бәсекеге қабілеттілігін шыңдай түседі. Ағылшын тілінде қатынас жасау мақсатқа сай болуы тиіс. Баланың шет тіліндегі сөздерді қабылдауының оң ыңғайын жасау керек. Сол оң жағдай жасаудың бірден - бір тәсілі ойын болып табылады. Ойын - баланың білім - білік дағдысын қалыптастыратын тәрбие құралы. Мектепке дейінгі жаста ойын әрекеті жетекші әрекет екенін ескере отырып, балалар өзінің жеткен нәтижесін ертерек көру үшін ұйымдастырылған оқу - іс әрекеттерін көбіне сөйлеу қабілетін дамытуға бағытталған ойын формасында өткізу өте тиімді. Ойын тілді әр жаста тез меңгеруге өте жақсы жағдай жасайды әрі көмектеседі. Мектепке дейінгі жастағы балаларға ағылшын тілін үйрету барысында ойын арқылы олардың қызығушылықтарын оята отырып, ауызша сөйлеудің алғашқы дағдыларын қалыптастыруға болады. Оқыту әдісінің бастапқы кезеңінде сұрақ-жауап әдісі қолданылады, себебі диалог балаларды қарапайым ауызша сөйлеуге үйретіп қана қоймай, сонымен қатар, тыңдай отырып ұғынуына және өз ойын жеткізе білуге үйретеді. Сонымен қатар, балаларды алғашқы оқыту сатысында сөзді жаттау, тілдік үлгідегі ұғымды түсіндіру, өлең және т.б. қолданылады. Бұл жаттығулардың мақсаты балалардың өз ойын толық жеткізуге мүмкіндік береді. Балалармен жұмыс тәжірибесінде ағылшын тілін оқытуға бағытталған әр түрлі ойындарды кенінен қолдануға болады: ережеге негізделген ойындар, рөлдік, білім тереңдету ойындары, лингвистикалық ойындардың әр түрлі нұсқалары. Сондықтан, сабақ арасында ойын элементтерін қолдану сабаққа қызығуын, белсенділігін, ойлау қабілетін дамытуға, жаңа сабақты пысықтау кезеңін сапалы өткізуге материалды толық меңгеруге көмектеседі. Сондай-ақ, ерте кезден оқыту тілдік кемшіліктерді жоюға және болашақта тілді тез игеруге көмектеседі. Бала тез есте сақтау үшін ойындар, тез жатталатын сөздері ұйқас тақпақтар, өлеңдер үйреткен тиімді. Балаға ойын барысында тіл үйрену қызығырақ болады. Балаларға жас

ерекшеліктеріне сай тілді меңгерту басқа халықтың мәдениетін білуіне жол ашады. Сондай-ақ, ойын арқылы балалар оңай қарым-қатынасқа түсіп, тұлғалық қасиеттерін қалыптастырады.

Ерте жастан ағылшын тілін оқыту балалардың:

- шетел тілін үйренуге қызығушылығын;
- танымдық қабілетін;
- өзіндік шығармашылық әрекетін;
- ұйымда қызмет жасай алу қабілеттілігін;
- үйірімділік қабілетін;
- елестету мүмкіндігін;
- есте сақтау қабілетін;
- мектеп өміріне бейімделушілігін жетілдіруге мүмкіндік береді.

Жоғарыда айтылған қасиеттерді балабақшадан, бастауыш мектептен бастап оқытуды бастау қажеттілігі дәлелдей түседі. Мектеп жасына дейінгі балаларға оқыту сатысында ауызша сөзді дамыту одан арғы ауызша базаның дамуында әсерін тигізеді. Ауызша сөз басқа да іскерліктердің дамуына негіз болып табылады. Ағылшын тілін оқытуды мектепке дейінгі мекемелерден басқа, отбасы ортасында да жүзеге асыруға болады. Бұл үшін педагогикалық білімнің болуы міндетті емес, жай ғана үй жағдайында балалармен дидактикалық ойындарды ұйымдастырып өткізу ғана жеткілікті, мысалы ас дайындау, немесе серуен кезінде белгілі бір заттарды ағылшын тілінде атауын қайталау. Мектепке дейінгі ұйымдарда ата - аналармен байланыста ашық ұйымдастырылған оқу іс - әрекеттеріне, ертеңгіліктерге, пікір алмасу мақсатында дөңгелек үстелге шақырылады, сауалнамалар жүргізіледі, ақыл - кеңестер және үйге жеке тапсырмалар беріледі. Ағылшын тілінде жұмбақтар, сөзжұмбақтар, лото, лингвистикалық ойындар, бөлмедегі жиһаздарды орнына қою, дүкендерді аралау, телефонмен сөйлесу, т. б. түрінде де ойналады [2].

Инновация дегеніміздің өзі - жаңалықты енгізу, жаңалық әкелу, жаңа әдістеме, жаңа технология. “Инновациялық технологиялар” тіркесі бүгінгі педагогикада оқу тәрбие үрдісінде нәтиже көрсететін ұғым. “Инновация - оқу бағдарламасын меңгертуде мұғалімнің оқытудың жаңа әдістемелері мен технологияларын тиімді игеруі”, “Инновациялық технологияларды қолданудағы негізгі міндет: сабақ үрдісінде белгіленген мақсатқа жетуде ең тиімді әдістерді таңдай білу”. Мұғалім үшін ең басты мәселе - оқыту әдісін дұрыс таңдау. Инновациялық технологияны меңгеру мұғалімнен кәсіптік шеберлікті дайындық пен ізденісті, ақпараттық және функционалдық сауаттылықты талап етеді. Жас ұрпақты оқытуда жаңа инновациялық технологияларды пайдалану - шығармашылық жетістіктің негізгі көзі. Жаңа инновациялық технологияны меңгеруге педагогтың жан- жақты , білімі қажет. Ол үшін қазіргі педагог: педагогикалық үрдісте жүйелі жұмыс жүргізе алатын; педагогикалық өзгерістерге тез төселетін; жаңаша ойлау жүйесін меңгере алатын; балалармен ортақ тіл табыса алатын; білімді, іскер, шебер болуы керек.

Инновациялық технологиялардың педагогикалық негізгі қағидаларына мыналар жатады: балаға ізгілік тұрғысынан қарау, оқыту мен тәрбиенің бірлігі, баланың танымдық күшін қалыптастыру және дамыту, балаға өз бетімен әрекеттену әдістерін меңгерту; баланың танымдық және шығармашылық икемділігін дамыту, оқу үрдісін оқушының сезінуі, пәнге қызығушылығын арттыру тәсілдерін тиімді қолдану. Ең маңыздысы, әр оқушының ерекше болмысын, тұлғалық қасиеттерін мойындау. Әр баланың жеке дамып, оның тұлғалық қалыптасуына кешенді педагогикалық бақылау жүргізу үшін бір мезгілде оқытушы да, психолог та болуы қажет. Кез келген сабақты қызықты өткізу үшін ізденіс - жаңаға ұмтылу жұмысын жүргізу әрбір ұстаз үшін бұлжымас қағида. Ұстаздың өзі – ізденуші. Ондай жаңашыл ұстаз сабағын басқаларға да қызықты жеткізе алады. Әрбір сабақта озық технологияларда пайдаланып өткізу жақсы нәтижелер береді. Ұстаз әркез ізденуші бола білсе, өзі үшін білім жинақтайды, оқушы үшін сабақты қызықты ете алады. Заман талабына сай бәсекеге қабілетті жас ұрпақты тәрбиелеуде оқушыларға қажетті білімді меңгертудің тиімді жолдарын әдіс-тәсілдерін талмай іздеу – әр ұстаздың міндеті. Әрбір педагог өз жұмыс тәсілі мен формасын, өз инновациялық технологиясын қолдана отырып, оқушылардың білімін жетілдіру бағытында жұмыстануы керек. Біздің елімізде білім беру саласында жиі реформалар болуда. Соның бәрі жай емес. Соның бәрі “қайтсек білім сапасын арттыра аламыз, білім сапасын әлемдік үлгіге сай көтере аламыз” деген ниеттен туындап отыр. Өйткені бүгінгі мектеп оқушыларын еліміздің ертеңі десек, олардың жан жақты білім, саналы тәрбие алуы - мемлекеттік маңызды іс. Қазіргі қоғамдық саяси әлеуметтік мәдени жағдай білім беру саласына тың талаптар қоюда. Дүниежүзіндегі өркениетті елу елдің қатарына қосылу педагог кадрлардан зор жауапкершілікті талап етеді. Біздің педагогтарымыз оқушыларымыз білім жағынан да ақылдылық дарындылық жағынан да өзге елдердегі өздері секілді әріптестерінен кем болмауы тиіс. Қайта артықшылықтарымен көзге түсулері қажет. Жақсы мұғалім

— бұл қай кезде де ең алдымен кәсіби деңгейі жоғары, интеллектуалдық, шығармашылық әлеуеті мол тұлға. Ол оқытудың жаңа технологияларын өмірге ендіруге дайын, оқу-тәрбие ісіне шынайы жанашырлық танытатын қоғамның ең озық бөлігінің бірі деп септеледі.

Мен ұсынатын жаңашылдық болашақта мектепке дейінгі ұйымдарда «ТК» технологиясы, яғни «Technology new Kindergarden» мағынасы «Балабақшадағы жаңа технология» «ТК» технологиясының мақсаты: балалардың ақыл-ойын дамыту, ағылшын тілін еркін меңгеру, қазіргі заман талабына сай жаңа технологияларды пайдаланып, тәрбиелеу мен білім беру істерін дамыту.

«ТК» технологияның ерекшелігі:

Әрбір мектепке дейінгі ұйымдарды интерактивті тақтамен жабдықтау. Қазіргі балаларды жаңа технологияларды қолдана отырып сабақты өткізу, яғни ХХІ-ғасырдың балалары қазір ұялы телефондар, компьютер барлығының тілін біледі, сондықтан оларды заман талабына сай жаңа технологияларды пайдалана отырып оқытудың маңызы зор. Интерактивті тақта арқылы әр түрлі бейнежазбаларды, суреттерді көрсете отырып, баланың ағылшын тілін меңгеруге деген құлшыныстарын арттыруға болады. Оқу іс – әрекеті қызықты өту үшін интерактивті тақтадан түрлі дидактикалық ойын түрлерін жасақтап, балалармен бірге ойнау арқылы олардың ойлау қабілетін дамытуға болады. Сонымен қатар түрлі заманауи бейнежазбаларды да сергіту сәтінде қолдануға болады. «Интерактивтік» деген сөз энциклопедия мен ғылыми әдебиеттерде көрсетілгендей, интеракция деген ұғымнан келіп шығады, ол екі жақты біріккен әрекет болып табылады. Ол үйрету кезінде балаларды бірігіп белгілі бір мәселені шешуге, белгілі бір әрекетке өз жауапкершілігін сезініп, белсенді болуға және осы кезде өз қиялын, ой - өрісін, шығармашылығын көрсетуге мүмкіндік береді. Сонымен бірге бұл әдіс балаларды жұп болып, бірігіп жұмыс жасауға, ойнап отырып жұмыс жасауға, жұмыс жасай отырып, өзгелерге көмек көрсетуге үйретеді. Сонымен қатар бұл ұғым тәсіл ретінде төмендегідей талаптарға сай келеді: ағылшын тілін үйретуде интерактивті тәсілді қолдану кезінде қойылатын талаптың, жасалатын жұмыстың үйрету процесіне сай болуы керек; жұмыс түрлері, онда қолданылатын үйрету құралдары, жаттығулар, сергіту сәті бейнежазбалары балалардың жас ерекшеліктеріне сай болуы керек; балалар жіберген қателіктерін мұғалім көмегімен өздері табу керек.

Мектеп жасына дейінгі балалардың зейіні тұрақсыз болады. Оларды біркелкі жұмыс тез жалықтырады. Сондықтан олардың зейінін үнемі қажетті бағытқа аудару үшін оқу іс – әрекетін заманауи технологиялық ойын түрінде жүргізу қажет. Өйткені ұйымдастырылған оқу іс - әрекетінде алған білімді ойынмен тиянақтау білімнің беріктігіне негіз қалайды. Ойын барысында баланың жеке басының қасиеттері қалыптасады. Баланың қуанышы мен реніші ойында айқын көрінеді. Ойын кезіндегі баланың психологиялық ерекшелігі мынада: олар ойланады, эмоциялық әсері ұшқындалады, белсенділігі артады, ерік қасиеті, қиял елестері дамиды, мұның бәрі баланың шығармашылық қабілеті мен дарынын ұштайды. Ағылшын тілін үйрету кезінде ойын элементтерін пайдалану баланың шет тіліне деген қызығушылығын арттырып, жаңа тақырыпты жақсы түсінуге әсер етеді. Заманауи технологиялық ойын арқылы балалар ағылшын тілінде жеңіл қарым - қатынас жасай алады және ойын кезінде шаршағандығын сезбей, әсерлене, қызыға отырып ағылшын тілін тез үйренеді. Ойын белгілі бір білім беруді мақсат етіп ойналған кезде ғана нәтижелі болады. Оқыта-үйрету ойындары: дидактикалық, ситуациялық, сайыстық, қимылды, ырғақты-музыкалық және көркемдік және т. с. с көптеген түрлері бар. Балалардың шет тіліне қызығушылығын оятқан кезде ғана кез келген жетістіктерге жетуге болады, яғни оқытудың ең бастысы әр түрлі заманауи дидактикалық ойын арқылы балалардың тілге деген құштарлығын ояту, танымдық белсенділігін арттыру. Бұл дегеніміз қоғам талабына сай алынған терең білім, білік, дағдылар мен құзырлықтардың негізінде еркін бағдарлай білетін, қойылған мақсатқа танымдық қызмет жасау арқылы жете алатын, өз бетінше дұрыс, тиімді шешімдер қабылдауға қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру. Жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемнің ғылыми құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілігі ол – үш тілде оқыту. Тіл мәдениетін игеру – әр баланың сәби шағынан басталып, ары қарай біртіндеп жетіліп отыратын үрдіс.

Қорытындылай келе, Н.Ә. Назарбаев 2018 жылдың 5 қазан айындағы «Қазақстандықтардың әлауқатының өсуі: табыс пен тұрмыс сапасын арттыру» атты Қазақстан халқына жолдауында «Мектепке дейінгі білім беру сапасын түбегейлі жақсарту керек» деген болатын. Сондықтан да, бүгінгі өскелең ұрпаққа уақыт талабына сай білім беруді одан әрі жетілдіру мәселесі, толассыз күн сайын өзгеріп тұрған әлеммен бірге қатар жүрері анық. Балабақшада берілген тәрбие – барлық тәрбиенің бастамасы әрі жан – жақты тәрбиелеу мен дамыту ісінің түпкі мәйегі қалыптасатын негізгі орын.. Жаңа заман баласын қалыптастырып, дамыту үшін, тұлғаның ішкі дүниесі мен оның қыр сырын анықтап, мүмкіншіліктері мен қабілетінің дамуына жағдай туғызу қажет. Әрине, мектепке

дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың жеке басының қалыптасуы мен дамуы педагогтардың педагогикалық технологияларды қолдана білу сауаттылығына да байланысты [3].

Қазақстан Республикасы заңнамасына сәйкес елдегі беделді тілдің бірі – халықаралық қатынастағы ағылшын тілі болып саналады. Ағылшын тілі – ХХІ ғасырдың тілі. Ағылшын тілі біздің мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін тұлғааралық және мәдени аралық қарым - қатынастардың аса маңызды құралы болып табылады. Қазақстан Республикасының тәуелсіз елге айналып, әлемдік өркениеттің даму жолына түсуі, ағылшын тілін жетік меңгеруді талап етеді. Ал ғалымдардың зерттеуінше, бала жас кезінде тілді қиналмай әрі еркін меңгереді екен. Сондықтан да бүгінгі өскелең уақыт талабына сай білім беруді одан әрі жетілдіру мәселесі толассыз, үздіксіз күн сайын өзгеріп тұрған әлеммен бірге жүрері анық. Балабақшада берілген барлық білімнің бастамасы әрі жан – жақты дамыту түпкі негізінен қалайтын орын. Сондықтан да, балалардың ой өрісін үздіксіз дамыту үшін оқу іс - әрекетін қызықты заманауи ойын арқылы өткізудің маңызы зор. Мен Қарағанды «Bolashaq» жоғарғы колледжінде мектепке дейінгі білім беру және тәрбие мамандығының оқытушысы болып қызмет атқарамын. Бізде эксперименттегі топ бар. Біз олармен үштілде жұмыс жүргіземіз. Болашақ тәрбиешілеріне және мектепке дейінгі балаларға арнап үштілде әр түрлі әдістемелік құралдар мен жұмыс дәптерлерін әзірлеудеміз. Әрине, барлығын байланыстыру, жүйелеу оңай жұмыс емес, бірақ белгілі бір жетістікке жету үшін, «тілдердің үш тұғырлылығының» болуы үшін, нәтижесін көруге болатын сияқты. Үш тілді болу - қазіргі заман талабы. Тиімді қолдана білген кез келген технология білім сапасын арттыратыны хақ. Дамыған елу мемлекеттің қатарына кіру үшін білімді ұрпақ тәрбиелеу керек. Себебі, Қазақстанның болашағы білімді ұрпақтың қолында. Қазіргі жастар - ертеңгі Қазақстанның болашағы.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы: «Қазақстан - 2050» стратегиясы 14 желтоқсан 2012 жыл.
2. Мектепке дейінгі білім берудің қазіргі жағдайы. Сайт бетінен Б.С. Кожанова <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/v1600014235>.
3. Kzdocs.docdat.com.

Карим Ж.Қ., Академик Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті, дене мәдениеті және спорт, ДШЖС-31 тобының студенті
(Ғылыми жетекші – аға оқытушы, п.ғ.м Б.Н.Абугалиев)

ҚАЗАҚТЫҢ ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРЫН ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ҮРДІСІНДЕ ПАЙДАЛАНУ

Бүгінгі қазақ мектептерінде ұлттық ойындарды дене шынықтыру пәнінде пайдалану, ұлттық дәстүрлерді жастардың санасына дене тәрбиесі арқылы сіңірумен бірге, халықтың ғасырлар бойы тірнектеп жинаған рухани байлығын бүгінгі заман талабына сай іске қосудың тиімді бір жолы және ұрпақтар сабақтастығын жалғастыру мен олардың үндестігін сақтаудың тәсілі [1].

Бұл барлық ұлттардың ойындарына тән қасиет. Сондықтан олардың барлығы да ұлттық ойындарды дене тәрбиесінің құралы деп біледі. Қазақ халқының ұлттық ойындары, қолданыс ауқымы жағынан диапазоны кең, әржақты болып келеді. Оған себеп болған, әсіресе, көшпелі тұрмысы мен шаруашылық, экономикалық ортасының әсері. Көшпелілер мәдениетінің көш басында тұрған халқымыз өзіндік ерекшелігі бар мәдени орта жасай білген.

Сол халық жасаған бай мұраның бір айырықша бөлігінің сыбағалы салмағы дене шынықтырудың үлесіне тиеді. Ұлттық ойындардың шығу, жасалу тегінің өзі белгілі бір мақсат бірлестігін, тек көңіл көтеру, көз қуанышы ретінде қызметі ғана емес, адамға тән қасиеттерді тұтас алып дамытуға меңзейтінін көрсетеді. Сондықтан мұнда ойын-сауық тұрмыс-салтпен байланысты да, адамның денесін шынықтырып, спорттың небір қиын көп жаттығатын түрлері де, адам ойын шыңдап ой жаттықтырушысы қызметін атқаратындарды да жетерлік. Сонымен ұлттық ойындар басқа жұрттағыдай тек дене шынықтыру құралы ғана емес, бүкіл адами болмыстың дамуы, қалыптасу негізін құрайтын өнер бастаудың да негізі екенін айтуға тиіспіз.

Ұлттық ойындар ұзақ сұрыпталып, біздің заманымызға дейін жеткен халық мұрасы ретінде, әрбір адамның қажетіне жарарлық қалыпқа түсіп, тек дене шынықтырып, адамды дене жағынан ғана жетілдіріп қоймайды, оның адам тәрбиесіне әсері, тигізер пайдасы мол. Ұлттық ойынның қасиеттерін